

SŁOWO KUJAWSKO-POMORSKIE

Obywatele i Obywatelki!

Od dziś obejmuję naczelną komendę nad siłą zbrojną Polski.

Wielki przewrót w Niemczech postawił na straży interesów narodu niemieckiego rząd ludowo-socjalistyczny.

Okupacja w Polsce przestaje istnieć.

Żołnierze niemieccy opuszczają naszą ojczyznę.

Rozumiem w pełni rozgoryczenie, jakie we wszystkich kołach społeczeństwa obudziły rządy okupantów.

Pragnę jednak, abyśmy nie dali się porwać uczuciom gniewu i zemsty.

Wyjazd władz i wojsk niemieckich musi odbyć się w najzupełniejszym porządku.

Nikt niepowołany nie ma prawa występować z jakiegokolwiek zarządzeniami w stosunku do uchodzących żołnierzy.

Radzie żołnierskiej, utworzonej przez garnizon niemiecki w Warszawie, wskazałem, by w okresie, niezbędnym dla ukończenia odjazdu rozkazała wszystkim załogom i placówkom zachowywać się tak, jak tego wymaga nowy stan rzeczy, zarówno w Polsce, jak w Niemczech.

Obywatele! Wzywam Was wszystkich do zachowania zimnej krwi, do równowagi i spokoju, jaki powinien panować w narodzie, pewnym swej wielkiej i świetnej przyszłości.

Józef Piłsudski

Warszawa 12 listopada 1918 r.

Odezwa Józefa Piłsudskiego do obywateli Polski, „Monitor Polski” nr 201, 12 XI 1918 r. / PAP

100 lat
Niepodległej!

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

#Moja
NIEPODLEGŁA.

Drogi do odzyskania niepodległości Polski w 1918 roku

Na skutek III rozbioru dokonanego przez Rosję, Prusy i Austrię w 1795 r. Polska na co najmniej 123 lata zniknęła z politycznej mapy świata. Odzyskanie niepodległości w 1918 r. w rzeczywistości było wieloletnim i skomplikowanym procesem historycznym. Kluczowym stał się okres drugiej połowy XIX w. Wówczas ukształtował się nowoczesny naród polski, w którym coraz bardziej kielkowała potrzeba odbudowy własnego państwa, jako niezbędnego warunku wszechstronnego i nieskrępowanego rozwoju.

Przełom XIX i XX w. to czas powstawania nowoczesnych polskich ruchów politycznych. Co najważniejsze na ich czele stanęli wybitni liderzy. Ukształtowały się: socjalistyczny (Ignacy Daszyński); narodowy (Roman Dmowski); ludowy (Wincenty Witos); chrześcijańsko-demokratyczny (Wojciech Korfański). Każdy z powyższych wyczuwając potrzebę społeczną, w swoim programie politycznym posiadał postulat odzyskania przez Polskę niepodległości! Swoistym „polskim Piemontem” umożliwiającym ograniczony rozwój polskiego żywiołu stała się Galicja, która uzyskała autonomię w ramach Cesarstwa Austro-Węgier. Tam w 1908 r. z inicjatywy Józefa Piłsudskiego powołano tajną organizację paramilitarną Związek Walki Czynnej, a wkrótce jawny Związek Strzelecki, w których pod pozorem ćwiczeń fizycznych prowadzono przeszkolenie wojskowe. Tak więc jako naród Polacy byli przygotowani do odzyskania niepodległości pod względem politycznym i wojskowym. Potrzeba było tylko sprzyjającej sytuacji międzynarodowej.

Takową była I Wojna Światowa (1914-1918). Po raz pierwszy od 100 lat państwa zaborcze znalazły się po przeciwnych stronach barykady. Rosja walczyła po stronie Państw Ententy, natomiast Niemcy oraz Austro-Węgry po stronie Państw Centralnych. Podział wpłynął na postawy polskich polityków. Roman Dmowski uznał, że należy związać się pierwszymi, natomiast Józef Piłsudski z drugimi. Ten ostatni wykorzystując przeszkolonych polskich rekrutów w Galicji, utworzył latem 1914 r. Legiony Polskie, będące autonomiczną formacją wojskową. Uformowane w trzy brygady, walczyły u boku Austriaków i Niemców w trudnych warunkach wojny okopowej na froncie wschodnim. Legioniści szczególnie odznaczyli się w bitwie pod Kostiuchnowką na Wołyniu (4-6 lipca 1916 r.), gdzie utrzymując pozycję wobec rosyjskich ataków uratowali front przed załamaniem.

Polski żołnierz udowodnił swoją przydatność, co postanowili wykorzystać Niemcy i Austriacy, którym coraz bardziej doskwierał brak rekruta. Aby zachęcić Polaków zamieszkujących okupowane ziemie Cesarstwa Rosyjskiego, na których latem 1915 r. utworzono dwa Generalne Gubernatorstwa (Warszawskie i Lubelskie), postanowili wykonać pozorowany gest polityczny, który przeszedł do historii jako Akt 5 listopada 1916 r. To proklamacja ogłoszona w Radomiu, w której mgliście obiecywano powstanie samodzielnego Królestwa Polskiego na odebranych Rosji terenach. Pomimo tego Akt 5 listopada należy uznać za wydarzenie przełomowe, gdyż po raz pierwszy sprawa polskiej państwowości została oficjalnie poruszona w dyskursie międzynarodowym. Reakcja przeciwników zmaterializowała się kilka miesięcy później. Latem 1917 r. utworzony został Komitet Narodowy Polski z siedzibą w Paryżu, na czele z Romanem Dmowskim oraz Ignacym Paderewskim, który został uznany przez Państwa Ententy za reprezentanta narodu polskiego. Co najistotniejsze prezydent Francji zgodził się na budowę Armii Pol-

skiej, zwanej Błękitną Armią, na czele której w 1918 r. stanął gen. Józef Haller. Ta doskonale wyposażona (nawet w czołgi) formacja została wiosną 1919 r. przetransportowana do odradzającego się kraju, stanowiąc niebagatelne wzmocnienie.

W 1917 r. stawało się jasne, iż szala zwycięstwa przechyliła się na stronę Państw Ententy. Zauważył to niewątpliwie Józef Piłsudski, który postanowił zmienić sojusz polityczny. Pretekst nadarzył się w lipcu 1917 r., za sprawą kryzysu przysięgowego. Wówczas żołnierze I oraz III Brygady Legionów zostali internowani za odmowę złożenia przysięgi na wierność cesarzowi Niemiec, motywując to m.in. niespełnieniem obietnic zawartych w Akcie 5 listopada. Sam Józef Piłsudski został osadzony w wojskowej twierdzy w Magdeburgu. Władze okupacyjne Niemiec i Austro-Węgier postanowiły przy tym zatrzeć złe wrażenie kryzysu, co w efekcie doprowadziło do powołania 12 września 1917 r. Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego z siedzibą w Warszawie. Stanowiła ona co prawda niesuwerenny, niemniej jeden z pierwszych administracyjnych organów władzy zwierzchniej na części terytorium przyszłego państwa polskiego, któremu w pierwszej kolejności podporządkowano szkolnictwo i sądownictwo. Przyspieszenie sprawy polskiej ściśle wiązało się z destabilizacją sytuacji wewnętrznej w trzech państwach rozbiorowych, do której doszło w okresie 1917-1919. Jako pierwsza od marca 1917 r. w chaosie pogryzła się Rosja, gdzie za sprawą najpierw Rewolucji Lutowej, następnie Październikowej doszło do obalenia caratu i wojny domowej pomiędzy frakcjami „białych” i „czerwonych”. Jako drugie w październiku 1918 r. rozpadły się wskutek eksplozji lokalnych nacjonalizmów wieloetniczne Austro-Węgry, gdzie również doszło do upadku monarchii. Najistotniejsze znaczenie miały jednakże zamieszki w trakcie Rewolucji Listopadowej w Niemczech (1918-1919), co także spowodowało abdykację cesarza. Unikalnie korzystną sytuację uwikłania sąsiadów w rozwiązywanie wewnętrznych problemów, polskie społeczeństwo potrafiło dobrze wykorzystać. Dokonało się to dzięki odważnym decyzjom liderów politycznych zwanych Ojcami Niepodległości. Jesienią 1918 r. zaczęły powstawać lokalne ogniska niepodległości. Na terenie trzech zaborów kształtowały się polskie ośrodki władzy, które przejmowały kontrolę administracyjną, a mieszkańcy często spontanicznie rozbrajali zaborczych żołnierzy i policjantów, wykorzystując ich dezorientację spowodowaną faktem upadku władzy centralnej w Petersburgu, Wiedniu i Berlinie. W ten sposób chociażby doszło do przechwycenia władzy w Krakowie przez powstałą 28 października 1918 r. Polską Komisję Likwidacyjną, na czele z Wincentym Witosem. W podobnym kontekście w Lublinie 7 listopada 1918 r. powstał Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej, na czele z Ignacym Daszyńskim.

Jednakże najistotniejsze wydarzenia rozegrały się w Warszawie, gdzie za sprawą Rady Regencyjnej od roku funkcjonowała szkieletowa struktura administracyjna, co umożliwiało sprawne budowanie urzędów państwowych. 10 listopada 1918 roku do Warszawy przyjechał zwolniony z twierdzy Józef Piłsudski. Za sprawą wieloletniej działalności niepodległościowej posiadał on olbrzymią popularność w społeczeństwie. Mając na względzie jego doświadczenie Rada Regencyjna 11 listopada 1918 r. przekazała mu władzę wojskową. Trzy dni później tj. 14 listopada 1918 r. przekazała mu również o wiele ważniejszą w demokratycznym państwie władzę cywilną, po czym się rozwiązała. Wkrótce został Tymczasowym Naczelnikiem Państwa. Nastąpiła budowa stabilnych podstaw republikańskiego państwa polskiego, swoista eksplozja polskości. 18 listopada 1918 r. premierem został Jędrzej Moraczewski

i wówczas wysłano do stolic mocarstw telegramy o powstaniu nowego kraju. Bardzo szybko zorganizowano wybory powszechne do Sejmu Ustawodawczego (26 stycznia 1919 r.). Symbolicznym zakończeniem pierwszego etapu odtwarzania zrębów ustrojowo-politycznych II Rzeczypospolitej stało się uchwalenie 20 lutego 1919 r. Małej Konstytucji. Warto mieć świadomość, że władza polska objęła początkowo zaledwie centrum ziem polskich, a więc obszar pomiędzy Warszawą, a Krakowem. O pozostałe terytoria przyszło prowadzić serię wojen ze wszystkimi sąsiadami.

Granica z Niemcami generalnie ustalona została na mocy Traktatu Wersalskiego, podpisanego 28 czerwca 1919 r. Ważną rolę w negocjacjach odegrali stojący na czele polskiej delegacji Roman Dmowski oraz Ignacy Paderewski, który począwszy od 16 stycznia 1919 r. pełnił urząd premiera. Faktycznie o przynależność znacznej części ziem na zachodzie należało stoczyć walkę, najpierw w zwycięskim Powstaniu Wielkopolskim (27 grudnia 1918 – 16 lutego 1919), a następnie w kolejnych trzech Powstaniach Śląskich (16-24 sierpnia 1919; 19/20-25 sierpnia 1920; 2/3 maja – 5 lipca 1921). Jedynym obszarem oddanym pokojowo Polsce było Pomorze, które zostało przyłączone na początku 1920 r., poczynając od Torunia (18 stycznia) poprzez Bydgoszcz (20 stycznia), kończąc na zaślubinach z Morzem Bałtyckim w Pucku (10 lutego). Nie powiodło się pozyskanie Warmii i Mazur oraz części Śląska za sprawą przegranych plebiscytów (11 lipca 1920 i 20 maja 1921). Przebieg granicy z Czechosłowacją ostatecznie również okazał się dla Polski niekorzystny, gdyż zachodnie mocarstwa w lipcu 1920 r. w trakcie konferencji w Spa zdecydowały o przyznaniu południowemu sąsiadowi spornego terytorium Zaolzia oraz fragmentów Spiszu i Orawy.

Zdecydowanie najkrwawszą serię wojen przyszło stoczyć odrodzonej Polsce na wschodzie. Pierwszym starciem był zwycięski konflikt z Zachodnioukraińską Republiką Ludową o Kresy Południowo-Wschodnie (1 listopada 1918 – 16 lipca 1919), w którym najsłynniejszym epizodem stała się bohaterska obrona Lwowa. Jednakże zdecydowanie dramatyczniejszy przebieg miała wojna polsko-bolszewicka (1919-1920), która okazała się nie tylko starciem o granicę, lecz wojną o przetrwanie młodego państwa polskiego. Polskę od upadku uratowały trzy wielkie potyczki w 1920 r.: decydująca Bitwa Warszawska (13-25 sierpnia), Bitwa pod Komarowem (31 sierpnia) oraz Bitwa Niemeńska (20-26 września). Ostatecznie przebieg wschodniej granicy uzgodniono podpisując 18 kwietnia 1921 r. Traktat Ryski. Wbrew powszechnemu mniemaniu wcale nie był ostatni epizod odbudowy II Rzeczypospolitej, albowiem najdłuższe spory graniczne trwały z Litwą. Warto pamiętać, że w dniach 23-28 sierpnia 1919 r. stoczyliśmy najmniej znane a zwycięskie Powstanie Sejneńskie. Ostatni sporny fragment, czyli Wileńszczyzna została inkorporowana do Polski dopiero 24 marca 1922 r.

Uderza jedna rzecz. Z polskiego punktu widzenia 11 listopada 1918 r. nie wydarzyło się nic nadzwyczajnego, albowiem przejęcie władzy wojskowej przez Józefa Piłsudskiego, to zaledwie jeden z wielu ówczesnych elementów mozaiki wydarzeń. Jednakże dla wykrwawionej Europy ten dzień stał się przełomowym z powodu rozejmu kończącego I Wojnę Światową. Stąd to święto państwowe nie tylko w Polsce, ale np. we Francji, czy Belgii. Dla wielu państw był to najkrwawszy konflikt w dziejach. W Polsce jego zakończenie wiązało się z odzyskaniem niepodległości.

dr Przemysław Wójtowicz
Delegatura IPN w Bydgoszczy

100 lat temu Polska odzyskała niepodległość. Jest ona naszym wspólnym dobrem i zobowiązaniem, którego codzienne i rzetelne wypełnianie jesteśmy winni tym, którym kiedyś za wolność przyszło płacić najwyższą cenę. Myśląc o przyszłych pokoleniach musimy dawać świadectwo miłości Ojczyzny w czasach, które wymagają od nas nie przelewania krwi, ale narodowej zgody, postawy roztropności i mądrości, wierności ślubom i przyrzeczeniom składanym przez naszych przodków. Miłości Ojczyzny, o której tak pięknie mówił jeden z najznamienitszych Polaków, święty Jan Paweł II, patron Województwa Kujawsko-Pomorskiego: „od pokoleń wciąż jest naszą ojcowizną, (...) jest matką, która przygarnia, kocha, wyposaża nas w to, co duchowe, która wyzwala w nas najpiękniejsze uczucia”.

Regionalny program wydarzeń rocznicowych zainaugurowaliśmy w grudniu, w przeddzień 150. urodzin marszałka Józefa Piłsudskiego, jednego z twórców niepodległości Polski w 1918 roku. Dołożymy wspólnie starań, by były to obchody na marę tego wielkiego jubileuszu, wspólne i radosne, interesujące i różnorodne, integrujące ponad podziałami, dające impuls do śmiałego spojrzenia w naszą wspólną przyszłość. Żeby podkreślić wagę jaką do tego przykładamy, a także by zaakcentować naszą wdzięczną pamięć tych wszystkich, którzy wykuwali wolną Polskę czynem zbrojnym i trudem codziennej pracy, codziennej służby wspólnocie, wystąpiłem z inicjatywą podpisania przez mieszkańców Województwa Kujawsko-Pomorskiego rocznicowej deklaracji. Jako pierwsi podpisy pod nią złożyli rówieśnicy Niepodległej, świadkowie historii odrodzenia Polski po 1918 roku, honorowi goście uroczystej części kwietniowej sesji sejmiku województwa, odznaczeni wybitnymi z okazji setnej rocznicy odzyskania niepodległości Medalami Marszałka Województwa Unitas Durat Palatinatus Cuiaviano-Pomeraniensis.

Szeroką kampanię składania podpisów pod tym wyjątkowym dokumentem rozpoczynamy dzisiaj, otwartą dla wszystkich, którzy zechcą do nas dołączyć uroczystą sesją sejmiku połączoną z okolicznościowym posiedzeniem Forum Samorządowego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Deklaracja trafi do każdej gminy. Serdecznie zapraszamy do poparcia jej własnym podpisem.

Ryszard Bober
Przewodniczący Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Piotr Całbecki
Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Toruń, 14 maja 2018 roku

D EKLARACJA MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO W 100. ROCZNICĘ ODZYSKANIA PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI

My, mieszkańcy Województwa Kujawsko-Pomorskiego, wdzięczni Opatrzności Bożej za odzyskaną przez Polskę po czasach zaborów niepodległość, dziś ponownie, po stu latach, pragniemy wyrazić radość z naszej wolności i zobowiązanie do dalszej służby Ojczyźnie. Okazać pragniemy wdzięczność wszystkim tym pokoleniom, które ofiarą najcenniejszą życia, sercem, pracą rąk i umysłu zachowali Rzeczpospolitą dla pokoleń nam współczesnych.

Trwaj „O roku ów!”, który nadszedłeś w 1918 jako ten upragniony i wymarzony!

Od 100 lat stoimy na jego straży, pomni na miłość i ofiarę, których nie szczędzili Polsce nasi Ojcowie.

Dziś, umocnieni patronatem św. Jana Pawła II, deklarujemy odpowiedzialność za przyszłość naszej Ojczyzny jako najwyższej, wspólnej wartości. Pragniemy oddać ją kolejnym pokoleniom - wolną i niezawisłą, jako wspólnotę wszystkich pragnących żyć w pokoju, wzajemnej tolerancji i solidarności.

Boże, chroń Polskę!

Wizyta marszałka Piłsudskiego w przededniu 100-lecia Niepodległej

Obchody stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości zainaugurowaliśmy w Kujawsko-Pomorskiem 4 grudnia 2017 roku – w przeddzień 150. rocznicy urodzin marszałka Józefa Piłsudskiego, jednego z twórców niepodległości Polski w 1918 roku.

Marszałek Piłsudski z wizytą w Urzędzie Marszałkowskim, fot. Andrzej Goński

Marszałek województwa Piotr Całbecki i przewodniczący sejmiku Ryszard Bober podjęli w Urzędzie Marszałkowskim w Toruniu samego marszałka Piłsudskiego (w tę rolę wcielił się Zbigniew Huzakowski z Grupy Rekonstrukcji Historycznej Rex). Naczelnik Państwa, który wraz z adiutantami przybył do nas powozem, został powitany na podjeździe przed gmachem. Wspólnie z marszałkiem Całbeckim umieścił na frontonie gmachu tablicę z apelem o wspólne świętowanie stulecia Niepodległej.

W wydarzeniu uczestniczyła młodzież z kujawsko-pomorskich szkół średnich. W programie znalazły się m. in. krótkie wykłady na temat odzyskania niepodległości, które wygłosili prof. Jarosław Kłaczek z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika i Krzysztof Rogucki, autor książki „Józef Piłsudski na Kujawach i Pomorzu”.

KALENDARIUM

1908

czerwiec – powstanie Związku Walki Czynnej

1910

23 kwietnia – powstanie Związku Strzeleckiego

Szkoła oficerska Związku Strzeleckiego w czasie marszu ćwiczebnego ze Stróży koło Limanowej do Zakopanego. Zdjęcie zrobiono w sierpniu 1913 r. w Zakopanem. Na czele kolumny idą Józef Piłsudski (z lewej) i Kazimierz Sosnkowski (z prawej). Za nimi Mieczysław Ryś-Trojanowski, a następnie Michał Tokarzewski-Karaszewicz. W pierwszej czwórce Michał Sokolnicki / NAC

1914

28 lipca – wybuch I wojny światowej

sierpień – powstanie tajnej Polskiej Organizacji Wojskowej (POW)

27 sierpnia – powstanie Legionów Polskich

Walki I Brygady Legionów Polskich pod dowództwem Józefa Piłsudskiego nad Nidą w 1915 r. / NAC

listopad – powstanie Komitetu Narodowego Polskiego w Warszawie

1916

powstanie Naczelnej Rady Ludowej, polskiej organizacji politycznej zaboru pruskiego

1917

4 czerwca – powstanie Armii Polskiej we Francji

(tzw. Błękitnej Armii lub Armii Hallera)

9 i 11 lipca – „kryzys przysięgowy”

15 sierpnia – powstanie Komitetu Narodowego Polskiego w Paryżu

12 września – powstanie Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w Warszawie

Rada Regencyjna w Warszawie, 1917 r., od lewej: Józef Ostrowski, abp Aleksander Kakowski, książę Zdzisław Lubomirski / NAC

1918

październik – powstanie Polskiej Komisji Likwidacyjnej Galicji i Śląska Cieszyńskiego w Krakowie

7 listopada – powstanie Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie

10 listopada – przyjazd Józefa Piłsudskiego do Warszawy

Powitanie Józefa Piłsudskiego w Warszawie po przybyciu z Krakowa, 12 XII 1916 r. / NAC

11 listopada – przekazanie przez Radę Regencyjną dowództwa nad wojskiem Józefowi Piłsudskiemu – odzyskanie Niepodległości przez Polskę

14 listopada – przekazanie przez Radę Regencyjną Józefowi Piłsudskiemu władzy politycznej

16 listopada – wysłanie przez Józefa Piłsudskiego do światowych przywódców telegramu notyfikującego powstanie niepodległego państwa polskiego

27 grudnia – wybuch powstania wielkopolskiego

General Józef Dowbor-Muśnicki podczas przeglądu 7. Pułku Strzelców Wielkopolskich w trakcie powstania wielkopolskiego, 1919 r. / NAC

KALENDARIUM

1919

18 stycznia – początek konferencji pokojowej w Paryżu

Obrady konferencji pokojowej w Paryżu, 1919 r. / domena publiczna

14 lutego – wybuch wojny polsko-sowieckiej

28 czerwca – podpisanie traktatu wersalskiego

William Orpen, Podpisanie Traktatu Pokojowego w Sali Zwierciadlanej pałacu wersalskiego, 28 czerwca 1919 r. (1919), olej na płótnie, Imperial War Museum

16-24 sierpnia – I powstanie śląskie

23-28 sierpnia – powstanie sejneńskie

Wacław „Rózga” Zawadzki – uczestnik powstania sejneńskiego, sierpień 1919 r. / Sejneńskie Towarzystwo Opieki nad Zabytkami

1920

18 stycznia – powrót Torunia do wolnej Polski

20 stycznia – powrót Bydgoszczy do wolnej Polski

21 stycznia – zakończenie konferencji pokojowej w Paryżu

11 lipca – plebiscyt na Warmii, Mazurach i Powiślu

13-25 sierpnia – bitwa warszawska

Toruń w pamiętnych dniach styczniowych 1920 roku, fot. Spychalski

J.P., „Do broni! wstępować do armii ochotniczej!”, plakat werbunkowy z okresu wojny polsko-sowieckiej, 1920 r. / Muzeum Wojska Polskiego

19/20-25 sierpnia – II powstanie śląskie

18 października – zawieszenie broni w wojnie polsko-sowieckiej

1921

18 marca – podpisanie traktatu ryskiego, kończącego wojnę polsko-sowiecką

20 marca – plebiscyt na Górnym Śląsku

Polskie plakaty propagandowe z okresu plebiscytu na Górnym Śląsku, autor nieznan / domena publiczna

2/3 maja – III powstanie śląskie

III powstanie śląskie – powstańcy ciężki karabin maszynowy Maxim wz.1908 na podstawie saneczkowej w akcji nad Odrą / NAC

1923

15 marca – uznanie wschodniej granicy II RP przez Radę Ambasadorów

[OJCOWIE NIEPODLEGŁOŚCI]

**Józef Piłsudski (1867–1935),
przywódca ruchu
niepodległościowego,
marszałek Polski.**

Był przywódcą Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) oraz inicjatorem powstania tajnego Związku Walki Czynnej i Związku Strzeleckiego; obie organizacje stały się podstawą dla utworzonych w 1914 r. brygad Legionów Polskich. Równolegle do nich Piłsudski powołał konspiracyjną Polską Organizację Wojskową (POW). W 1917 r. wraz z legionistami odmówił złożenia przysięgi na „wierne braterstwo broni z wojskami Niemiec i Austro-Węgier”, co było powodem aresztowania go przez Niemców i osadzenia w twierdzy magdeburskiej. 10 listopada 1918 r. wrócił do Warszawy, a w kolejnych dniach (11–14 listopada) objął wojskową i polityczną władzę zwierzchnią w kraju. 16 listopada wysłał do światowych przywódców telegram notyfikujący powstanie państwa polskiego. 20 lutego 1919 r. objął urząd Naczelnika Państwa, który miał sprawować do wyborów. Dowodził polskimi siłami zbrojnymi w walkach o Małopolskę Wschodnią z Ukraińcami i wojnie polsko-sowieckiej 1919–1920 r. W tym czasie stał na czele Rady Obrony Państwa. Był jednym z głównych autorów zwycięstwa w bitwie warszawskiej i bitwie niemeńskiej.

Józef Piłsudski, 1926 r. / Biblioteka Narodowa Francji

Uroczystości imieninowe Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. 19 III 1925 r. Marszałek w towarzystwie generałów Wojska Polskiego / NAC

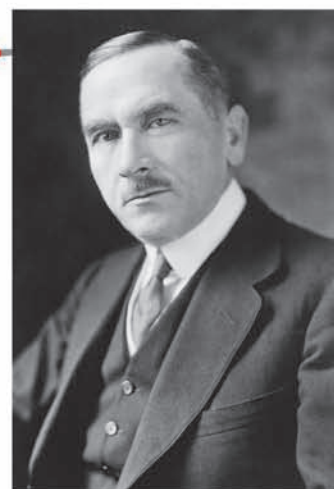

Członkowie komisji ds. Ligi Narodów podczas konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r. W górnym rzędzie piąty od lewej stoi Roman Dmowski / „Le Pays de France”, Wikimedia Commons

Roman Dmowski, zdjęcie portretowe, 1919 r. / Biblioteka Kongresu

**Roman Dmowski (1864–1939),
główny twórca ruchu
narodowodemokratycznego
(Narodowa Demokracja,
endecja), pisarz polityczny.**

Przeciwnik ruchu rewolucyjnego, zwolennik tezy, że dla Polski większym zagrożeniem są Niemcy niż Rosja. Powołał Komitet Narodowy Polski, uznany za oficjalną reprezentację dyplomatyczną Polaków. Skutecznie zabiegał o utworzenie Armii Polskiej we Francji (powstała w 1917 r.). Był polskim delegatem na konferencję pokojową w Paryżu, w czasie której aktywnie zabiegał o kształt polskiej granicy zachodniej; był też sygnatariuszem traktatu wersalskiego, kończącego obrady konferencji. Dmowski uważał, że dla młodego państwa polskiego będzie lepiej, jeśli jego granice nie zostaną zbyt rozciągnięte w kierunku wschodnim, a wszystkie mniejszości narodowe się zasymilują. W czasie wojny polsko-sowieckiej wchodził w skład Rady Obrony Państwa.

I.J. Paderewski przy fortepianie, 1925 r. / NAC

I.J. Paderewski, zdjęcie portretowe, 1919 r. / NAC

**Ignacy Jan Paderewski
(1860–1941), światowej sławy
pianista.**

W czasie I wojny światowej działał w Generalnym Komitecie Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce. W 1915 r. koncertował w Stanach Zjednoczonych, gdzie działał na rzecz sprawy polskiej; zabiegom Paderewskiego przypisuje się wyodrębnienie w słynnym orędziu prezydenta Wodorowa Wilsona (8 I 1918 r.) osobnego punktu o konieczności utworzenia niepodległego państwa polskiego z dostępem do morza. Od sierpnia 1917 r. Paderewski był przedstawicielem Komitetu Narodowego Polskiego w Stanach Zjednoczonych. W grudniu 1918 r., mimo sprzeciwu władz niemieckich, przybył do Poznania, co dało impuls do wybuchu powstania wielkopolskiego. W styczniu 1919 r. został premierem i ministrem spraw zagranicznych RP. Razem z Romanem Dmowskim reprezentował Polskę na konferencji pokojowej w Paryżu i był sygnatariuszem traktatu wersalskiego.

[OJCOWIE NIEPODLEGŁOŚCI]

Wincenty Witos (1874–1945),
działacz ludowy, od 1895 r.
związany ze Stronnictwem
Ludowym w Galicji.

Początkowo wspierał ideę Legionów Polskich, widząc w Austro-Węgrzech gwaranta powstania polskiej państwowości. Od 1915 r. zaczął popierać ideę endecji zbliżenia z państwami zachodnimi. Jesienią 1918 r. stanął na czele Polskiej Komisji Likwidacyjnej w Krakowie, przejmującej władzę w zachodniej części zaboru austriackiego. W czasie wojny polsko-sowieckiej był premierem oraz członkiem Rady Obrony Państwa.

Wincenty Witos, 1932 r. / NAC

Działacze PSL „Piast” w lipcu 1927 r. Wincenty Witos (siedzi w środku) był liderem tej partii w latach 1918–1931 / NAC

Premier Wincenty Witos w otoczeniu ministrów swojego rządu 11 V 1926 r. / NAC

Wojciech Korfanty (1873–1939) –
polityk śląski, jeden
z przywódców chrześcijańskiej
demokracji w Polsce.

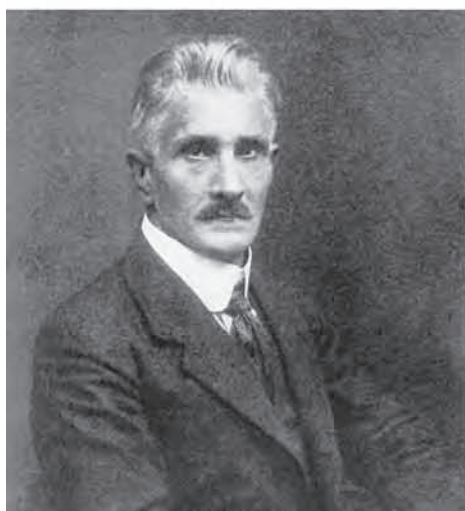
Początkowo współpracował z Romanem Dmowskim. Zdecydowanie protestował przeciwko polityce germanizacyjnej na Górnym Śląsku, za co został uwięziony przez władze niemieckie. Zasłynął wystąpieniem w Reichstagu 25 października 1918 r., w którym zażądał przyłączenia do przyszłego państwa polskiego wszystkich ziem zaboru pruskiego i Górnego Śląska. Uczestniczył w powstaniu wielkopolskim. Od 1920 r. był komisarzem plebiscytowym na Śląsku z ramienia Polski. Był jednym z przywódców drugiego powstania śląskiego, a niecały rok później głównym dowodzącym trzeciego powstania.

Portret Wojciech Korfantego, 1925 r. / NAC

Członkowie Polskiego Komisarzatu Plebiscytowego na Górnym Śląsku, 1921 r. / NAC

Ignacy Daszyński (1866–1936),
polityk socjalistyczny, wieloletni
działacz, a także przywódca
partii socjalistycznej w zaborze
austriackim.

Po wybuchu I wojny światowej wspierał utworzenie Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej. 7 listopada 1918 r. stanął na czele Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej w Lublinie, który zaproponował bardzo postępowe reformy. Został wyznaczony przez Piłsudskiego do utworzenia rządu koalicyjnego, ponieważ jednak jego kandydatura nie odpowiadała politykom prawicy, Daszyński ustąpił, a rząd stworzył Jędrzej Moraczewski. W czasie wojny polsko-bolszewickiej był wicepremierem w rządzie Wincentego Witosa.

Członkowie Departamentu Wojskowego Naczelnego Komitetu Narodowego. Ignacy Daszyński stoi na tle mapy, 1914 r. / NAC

Portret Ignacego Daszyńskiego, ok. 1928 / NAC

CIEKAWOSTKI

Rówieśnicy Niepodległej, świadkowie historii odrodzenia Polski po 1918 roku byli 23 kwietnia 2018 roku gośćmi sesji sejmiku województwa. Wszyscy zostali odznaczeni wybitymi z okazji setnej rocznicy odzyskania niepodległości medalami marszałka województwa Unitas Durat Palatinatus Cuiaviano-Pomeraniensis, jako pierwsi złożyli też podpisy pod deklaracją na stulecie niepodległości. Wkrótce przedstawiciele samorządu województwa złożą też wizyty innym rówieśnikom Niepodległej z regionu.

Sesja Sejmiku 100 latków, fot. Szymon Zdziebło/Tarantoga.pl

Opracowano przez Galerię i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu

W tym roku mija 160 lat od pierwszego wydruku dzieła Adama Mickiewicza „Pana Tadeusza” na ziemiach polskich, które miało miejsce właśnie w Toruniu. Dlatego też, 14 maja w ramach inauguracji regionalnych obchodów odzyskania przez Polskę niepodległości, odbędzie się pierwsza odsłona uroczystego, publicznego czytania naszej epopei narodowej w języku Polaków z Wileńszczyzny. Fragmenty Inwokacji oraz fragment Księgi Jedenastej odczytają aktorzy z Teatru Polskiego z Wilna: Gabriela Slotwińska, Renata Simanell, Jurij Simanell. Odczytanie całego „Pana Tadeusza” oraz wydanie płyty z audiobookiem odbędzie się w Toruniu we wrześniu tego roku.

Deklaracja Mieszkańców Województwa Kujawsko-Pomorskiego z okazji 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości w celu zachowania dla przyszłych pokoleń zostanie włączona w szklaną instalację, umieszczoną w gmachu Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu. Wewnątrz instalacji znajdą się wszystkie zgromadzone pod Deklaracją podpisy złożone przez mieszkańców naszego regionu, dzięki czemu każdy będzie mógł stać się częścią tej symbolicznej ekspozycji. Ideę instalacji opracował pan Dariusz Delik – Dyrektor Galerii i Ośrodka Plastycznej Twórczości Dziecka w Toruniu, natomiast za jej realizację odpowiadać będzie Prof. Andrzej Kałucki z Zakładu Malarstwa UMK.

Druhny i druhowie z hufców i drużyn Związku Harcerstwa Polskiego i Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej rozpoczęli 14 kwietnia br. w Toruniu publiczną zbiórkę pieniędzy na budowę Pomnika Pamięci Ofiar Zbrodni Pomorskiej 1939. Uroczysta inauguracja kwesty odbyła się na skwerze przy ul. Uniwersyteckiej z udziałem marszałka Piotra Całbeckiego podczas Jubileuszowego Zjazdu Harcerstwa Kujaw i Pomorza. Gospodarz województwa oraz 2,5 tysiąca harcerek i harcerzy z całego regionu, którzy uczestniczyli w zjeździe, wyznaczili sobie spotkanie w miejscu, gdzie w roku 100-lecia niepodległości Polski stanie pomnik poświęcony ofiarom antypolskiej akcji eksterminacyjnej przeprowadzonej przez okupantów tuż po rozpoczęciu drugiej wojny światowej. Marszałek Całbecki przekazał młodym ludziom 150 puszek do przeprowadzenia kwesty, a także 400 woreczków, do których druhowie zbiorą ziemię ze wszystkich miejsc masowych rozstrzeliwań i masowych pochówków w naszym regionie oraz województwie pomorskim. Ziemia ta zostanie wmurowana w przyszły monument. Więcej informacji na temat budowy pomnika i zbiórki publicznej na ten cel można uzyskać pod adresem: www.kujawsko-pomorskie.pl/pomnik.

Uroczysta inauguracja zbiórki na budowę pomnika, fot. Szymon Zdziebło/tarantoga.pl

WYDAWCA

Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego
przy współpracy z Delegaturą Instytutu Pamięci Narodowej w Bydgoszczy

Część historyczna została opracowana na podstawie wystawy „Ojcowie Niepodległości” przygotowanej przez Oddział IPN w Szczecinie. Autorzy wystawy: dr Zofia Fenrych, Mateusz Lipko. Współpraca: Grzegorz Czapski, Maciej Frycz, Paweł Miedziński, Magdalena Ruczyńska, dr Paweł Skubisz, prof. Włodzimierz Suleja.

